

УДК 930.2:070(492-25):027.7:378.4(477.74-21)''1700/1721''

О. А. Бачинська,

доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри історії України
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
вул. Єлісаветинська, 12, м. Одеса, 65082, Україна
тел.: (048) 723-62-87
e-mail: history@onu.edu.ua

**ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПЕРІОДИЧНОГО
ВИДАННЯ «AMSTERDAM» ДЛЯ СТВОРЕННЯ «ОБРАЗУ»
УКРАЇНИ ПОЧАТКУ ХVІІІ СТ. (ІЗ ФОНДІВ НАУКОВОЇ
БІБЛІОТЕКИ ОНУ)**

У статті розглянуто інформаційний потенціал періодичного франкомовного видання «Амстердам». З'ясовано, що на сторінках видання регулярно висвітлювались події Північної війни 1700–1721 рр., в яких змальовані «образи» козацтва, гетьманів України І. Мазепи та І. Скоропадського, позначені назва «Україна» та населені пункти, що мали важливе військово-політичне значення. Постать гетьмана України І. Мазепи неодноразово фігурувала на сторінках видання у зв'язку з подіями 1708 р. та його національно-визвольним виступом – укладання союзу зі шведським королем Карлом XII, визначались також причини укладання даного союзу.

Ключові слова: газета «Амстердам», Північна війна 1700–1721 рр., «образ» козацтва, фонди Наукової бібліотеки.

Наукова бібліотека Одеського національного університету імені І. І. Мечникова зберігає значну колекцію перших європейських періодичних видань. Більша частина цих унікальних колекцій зберігається в іменних фондах бібліотеки, зокрема у фонді Воронцових. Основу колекції періодичних видань складають комплекти європейських газет і журналів ХVІІ–ХVІІІ ст., що зібрані братами Олександром і Семеном Романовичами Воронцовими під час їх дипломатичної діяльності. Саме тоді разом з іншими цінними виданнями, примірники франкомовного періодичного видання «Амстердам» («Amsterdam») могли потрапити до бібліотеки Олександра Романовича і бути передані його нащадком С. М. Воронцовим до Наукової бібліотеки. У фондах Наукової бібліотеки зберігаються випуски «Амстердама» за 1701–1762 рр.

В 2016 р. був вперше в історіографії здійснений переклад українською мовою частини новин «Амстердам», що безпосередньо розкривали події Великої Північної війни на території України у 1708 р. За сприяння дирекції Наукової бібліотеки переклади були підготовлені до друку і побачили світ разом з бібліографічним переліком матеріалів із фондів бібліотеки, що торкалися історії Гетьманщини.

Перші випуски цього видання побачили світ навесні 1690 р. під назвою «*Gazette d'Amsterdam*». Засновниками стали відомі на той час своєю журналістською діяльністю видавець Клод Джордан і магістр мистецтв Жан Трошен Дюбрель. Наявність цензури у Франції й інших державах Старого Світу змусила звернути увагу журналістів на можливість публікацій своїх видань у Голландії, яка відіграла провідну роль у Генеральних Штатах З'єднаних провінцій, країні «вільних думок» після Нідерландської революції та перемоги Реформації. Тут разом з видавцями «Амстердама», які належали до реформаторської церкви Валлонії (тепер франкомовний регіон у Бельгії), проживало і друкувалось чимало талановитих вчених і новаторів, які не погоджувались з цензурою та пануванням схоластичного світогляду: картографи та філософи, письменники та митці. Як зазначили видавці, видання створювалось «для того, щоб насолоджуватися новинами, враховуючи матеріали, надруковані раніше». З 1703 р. номери виходили двічі на тиждень і розповсюджувались в Амстердамі, Гаазі, Роттердамі та інших містах.

«Амстердам» разом з іншими періодичними виданнями висвітлював військово-політичні, економічні новини Європи, найважливіші питання повсякдення (народження, смертність, епідемії, пожежі тощо), інколи сторінки особистого життя монархів. Початок XVIII ст. був ознаменований важливими, якщо не епохальними за значенням, подіями – Великою Північною війною 1700–1721 рр. та боротьбою за Іспанський спадок 1701–1714 рр., в яких брала участь більшість країн Європи. Новини «Амстердама» дають уявлення читачу про досить достовірну картину подій Великої Північної війни. Події, пов'язані з походом шведського короля Карла XII, і військові операції в контексті Північної війни публікуються в кожному випуску «Амстердама». Про події з українською складовою повідомляють із Польщі (Pologne), Саксонії (Saxe), Німеччини (Allemagne) – Варшава, Лейпциг, Гамбург, а також з місць, де квартирували війська шведської армії. На сторінках видання поступово з'являються основні учасники військових дій: керманічі держав і територій – Карл XII, Петро I, Станіслав Лещинський, Август II, Іван Мазепа, Ференц II Ракоці, політичні діячі та керівники військових підрозділів – К. Піпер, А. Левенгауп, А. Сенявський, М. Вишневецький, М. Сапега, І. Скоропадський, Б. Шереметев, О. Меншиков. Навіть, враховуючи те, що інформація до видавця «Амстердама» надходила не завжди оперативно, зазначені події публікувались з запізненням на один-два тижні [21]. Для нас важливою є інформація щодо української складової на сторінках «Амстердама», саме вона створює «образ» України-Гетьманщини початку XVIII ст. для європейського читача.

Першим «образом» Гетьманщини є інформація про українське козацтво, що з'являється задовго до того, як шведський король Карл XII вирішив пройти походом через Україну. Вона з'являється на сторінках видання, як загони «полюбляли безлад» (у сенсі можливості не підпорядковуватися усім наказам), що спричиняло незручності для руху та бойових дій армії [20]. Принциповість

козаків виявляється і надалі, коли новини «Амстердама» за вересень 1708 р. повідомляли, що козаки відмовлялись приєднатися до польської армії через те, що «їм не виплачують платню, яку обіцяли», і розпочали «повертатися до дому» [8]. На сторінках новин дізнаємося про дислокацію козаків на Волині, в білоруських землях; їхні частини чекали і в російській армії, і в польській як дієве підкріплення [1].

Другий «образ» інформує європейського читача про найбільш відомого керівника Гетьманщини цього періоду, який брав активну участь у подіях Північної війни був гетьман Іван Степанович Мазепа. Інформація про його діяльність фігурує в новинах різних західноєвропейських періодичних видань [19]. Іван Степанович – особистість відома та колоритна, про яку склали поеми та писали романи, навіть у ХІХ ст. Народився він 20 березня 1639 р. у селі Мазепинці (тепер Білоцерківський р-н Київської обл.) у родині українського шляхтича Степана-Адама Мазепа-Колединського. Початкову освіту отримав у школі Київського братства, згодом закінчив Києво-Могилянський колегіум та Єзуїтську колегію у Варшаві. Протягом трьох років навчався у Німеччині, Італії, Франції та Голландії, де здобув блискучу європейську освіту, досвід європейського політичного та культурного життя. Кар'єра його розпочалась при дворі польського короля Яна II Казимира, а потім тривала при дворах українських гетьманів П. Дорошенка та І. Самойловича. Весь цей досвід відбився на його 22-річному гетьмануванні. Безперечно, до І. Мазепа інтерес тодішніх журналістів був не випадковим: він мав зв'язки з європейськими монархами, очолював ефективну українську козацьку армію, а вона була важливою складовою військ Московської держави Петра І. Найбільш значним для України, її історії й подій Північної війни став національно-визвольний виступ гетьмана І. Мазепа, а саме його перехід під протекторат шведського короля Карла ХІІ. Причини цього вчинку та його наслідки викликають жваві дискусії й до сьогодні. Саме тому важливим є висвітлення передумов, причин, перебігу цього виступу в «Амстердам».

Починаючи з перших номерів 1708 р. на сторінках видання з'являється інформація про наміри Карла ХІІ розпочати похід на російські землі: «усі погоджуються в одному, що наміри короля Швеції полягають в тому, щоб продовжувати переслідувати московитів, як тільки дозволять погодні умови, з тим, щоб атакувати міста з їхніми складами» [2], і для організації походу король мав намір деякий час залишатися на кордонах з російською державою. Зі свого боку, російська армія відступала «в міру того як шведи просуваються вперед, але їх війська здійснюють багато руйнувань при відступі, не шкодуючи церкви і монастирі» [1].

Вже 13 січня 1708 р. з Гамбурга починають з'являтися повідомлення про гетьмана І. Мазепа, який планував зимувати у Батурині, своїй резиденції. Гетьман виступає гравцем міжнародної політики адже, як повідомляє видання «Амстердам», до нього прибуває посланець Османської імперії [3]. Важлива інформація про наміри гетьмана з'являється вже в березні 1708 р. З одного

боку, новини повідомляють 10 березня, що гетьман направився «в Київ з усіма своїми силами, щоб з'єднатися з 15000 драгунів, які були зібрані в Московії» [3], а з іншого, 31 березня, що І. Мазепа «відправився в Київ з 30 тисячами козаків, щоб приєднатися до шведів, армії Корони або до армії царя, виходячи з власних міркувань» [4]. Як відомо, активні таємні переговори гетьмана І. Мазепи з польським королем Станіславом Лещинським розпочались у вересні 1707 р., а таємна союзна угода, якщо і була, то підписана на початку 1708 р. Не всі сучасні історики підтримують думку про наявність такої угоди, схильючись до існування лише одностороннього універсала короля про такий союз. До другої половини березня король Карл XII стояв табором у Сморгоні, а потім перейшов в Радашковичі, де залишався декілька місяців. Його армія очікувала сприятливих погодних умов, щоб мати продовольство та фураж.

Вже в травні 1708 р. повідомлення «Амстердама» мають досить важливу інформацію, що опосередковано розкриває причину переходу гетьмана Івана Мазепи на бік шведського короля: «Гетьман Мазепа знов направив кур'єра великому гетьману коронному (*їдеться про Адама-Миколая Сенявського – О.Б.*) з проханням відправити своїх представників скоріше в Україну, щоб могли оволодіти нею та фортецею Біла Церква, та завершити там усі справи з козаками» [5] і далі в липні вже відверто інформує про співпрацю гетьмана України та польського короля Станіслава Лещинського: «Згідно з листами із Польщі великий гетьман коронний наполегливо не бажає примиритися з королем Станіславом. Він навіть вважав за краще відправити декілька депутатів до гетьмана Мазепи, щоб попросити допомоги 10000 козаків, які вже прибули на Волинь» [6]. Ймовірно мова йде про переговори щодо Правобережної України, яка з 1704 р. перебувала під владою гетьмана І. Мазепи, а за планами Петра I мала перейти знов до складу Речі Посполитої. Одночасно з такими повідомленнями про наміри гетьмана України «Амстердам» повідомляє про можливі переговори між Карлом XII та Петром I, де чітко викладає правдивість «страхів» Івана Мазепи передати Правобережну Україну Польщі: «в деяких інших листах пишуть, що є значна ймовірність миру між королем Швеції та царем. Про це, навіть, зазначається в основних статтях: знаючи (*за умов – О.Б.*), що цар поверне усі місця, що він завоював та, що він передасть шведам територію Орешек; У свою чергу, король Швеції буде використовувати свій вплив, щоб поляки відмовились від своїх претензій на Новгород, Архангельськ, Смоленськ і Київ» [7].

Найяскравіші повідомлення маємо у вересні-жовтні 1708 р. про ситуацію, що відбувалась в армії шведського короля, а також як наслідок і перехід Івана Мазепи на його бік. Так, на початку листопада у повідомленнях йдеться про очікування генерала А. Левенгаупта з обозом для армії Карла XII: «Його Високість чекав на нього з великим нетерпінням, тому що його війська були значно виснажені з часу переходу вищезазначеної річки. Московіти продовжують руйнувати свою власну країну, щоб позбавити своїх ворогів будь-якого засобу для існування» [10]. Російська армія відійшла до Смоленська, спалила на

орієнтовному шляху Карла» XII міста Вітебськ, Оршу, Дуброво, Гірки та інші. Переслідуючи росіян, шведи в такому випадку могли йти через випалені села та міста, що унеможливило отримати фураж та продовольство. Повернути назад було неетичним, тому залишався так званий Сіверський шлях на Москву через Україну. Як вважав Карл XII та голова його похідної канцелярії К. Піппер, якщо обрати цей шлях, тоді російська армія не буде винищувати вже села і міста, а козаки можуть перейти на бік шведів. Тому, не чекаючи корпусу генерала А. Левенгаупта, 14 вересня Карл XII вирішив йти в Україну. Про це досить красномовно повідомляє «Амстердам» у новинах із Гамбурга 2 листопада 1708 р.: «король Швеції більше не може залишатися там, де він був, і вирішив рухатися в Україну, яка є країною, що багата на продовольство» [11] і майже теж саме читаємо в новинах 6 листопада із Саксонії: «За останніми листами з Могильова повідомляється, що король Швеції був змушений відкласти грандіозний план, якщо замислив проти столиці Московії. Його Високість бачив, що його армія буде піддаватися загибелі від голоду, через те, що московіти зруйнували усю свою країну, вирішив рухатися вправо на територію України» [12]. Нарешті, в передостанньому номері «Амстердама» 1708 р. повідомляється, що «козаки уклали угоду з королем Швеції, щоб до нього приєднати декілька тисяч чоловік та надати продовольство для армії» [13]. Дійсно, 23-24 жовтня гетьман І. Мазепа виїхав з Батурина в Гірки (близько 11 км від міста Новгород-Сіверського – О.Б.), де знаходився шведський табір. Разом з ним, за різними даними, було від півтори до п'яти тисяч козаків. 28 жовтня з гетьманом зустрівся Карл XII. Про саму угоду та її зміст історики мають суперечливі дані, бо документ в оригінальному варіанті не зберігся. Дещо пізніше «Амстердам» повідомляє про соратників гетьмана, які перейшли разом з ним – «Mirogodzky, Brilusky & Lubinsky» і про одну тисячу козаків його супроводу [14].

Третій «образ» вимальовує жадливий стан шведської армії та їхнє ставлення до українського населення: «Він (шведський король – О.Б.) пройшов поблизу міста Стародуб другого числа цього місяця. Авангард його армії підпалив усі села, що були покинуті жителями, але шведи заплатили за продовольство селянам, які залишились у себе вдома: вони повідомили, що не будуть чинити ніяких кривд, за умови, що жителі не залишать свої домівки. Армія була дуже стурбована голодом, їй не вистачало хліба протягом декількох днів: вона проведе декілька місяців в Україні, щоб відновитися» [12]. В той самий час інша ситуація склалася за повідомленнями інформаторів видання «Амстердам» в місті Мглин, де між жителями міста та шведами сталися криваві сутички [1]. На початок XVIII ст. місто Стародуб було центром адміністративно-територіальної та військової одиниці Стародубського полку Гетьманщини, а місто Мглин – сотенним містом. У 1706–1708 рр. керівником полку був І. Скоропадський, обраний гетьманом після переходу гетьмана І. Мазепи на бік Карла XII. На початку жовтня 1708 р. армія Карла XII, виснажена через брак боєприпасів та продовольства, мала зайняти Стародуб, щоб забезпечити себе усім необхід-

ним. Проте загін під командуванням генерала А. Лагеркруна, через незнання місцевості не зміг зайняти Стародуб. Цим скористалась російська армія і зайняла Стародуб перша. 6 листопада 1708 р. у Глухові Іван Скоропадський був обраний гетьманом України за підтримки російського керівництва та Петра I, про що також було повідомлено на сторінках «Амстердама» [15].

Четвертий «образ» розкриває трагічні події в Україні, що сталися внаслідок помсти Петра I гетьману І. Мазепі та українському населенню за перехід на сторону Карла XII. Протягом усього січня 1709 р. на сторінках «Амстердама» рясніють повідомлення про те, хто саме перейшов разом з гетьманом до шведського короля, і як відбулася розправа царської армії над жителями міста. Так, 4 січня новини з табору Петра I на р. Десні повідомляли: «Місто Батурін, що був резиденцією цього генерала (*І. Мазени – О. Б.*)», був захоплений зі шпагою в руках. Було 6 тисяч козаків в місті, з яких багато хто був вбитий» [15], «багато інших міст України знайшли таку саму долю (*були разграблені та спалені – О. Б.*), що викликало значну недовіру між козаками і московитами» [17]. В повідомленні від 11 січня 1709 р. зі Львова так само йдеться про те, що «город Батурін був підданий пограбуванню та спалений», а штучно зроблена фігура гетьмана «повішана перед поглядами всієї армії» [16]. Незважаючи на спалення та катування на сторінках «Амстердама» красномовно йде лінія про те, що І. Мазепа «все ще має досить значну владу серед нації козаків, і він зараз займається збиранням багаточисельного війська» [16]. Вже 22 січня з Лейпцига повідомляли, що «шведська армія поповнена 10 тисячею козаків, і що Мазепа пообіцяв ще більше підкріплення на весну» [18]. Найбільш знаковою битвою 1709 р. була битва під Полтавою, і «Амстердам» повідомляв про неї досить детально, але з певним запізненням. Якщо битва відбулася 27 червня (8 липня) 1709 р., то новини повідомили про неї лише в номері від 13 серпня 1709 р. Незважаючи на це подія привернула найбільше уваги з усіх попередніх українських дій.

П'ятий «образ» історії України складають території та міста. Сама назва Україна (*l'Ukraine*) вживається протягом 1708–1709 рр. понад 15 разів. На сторінках видання згадуються населені пункти українських територій – Біла Церква, Батурин, Львів, Кам'янець-Подільський, Стародуб, Мглин, Полтава, територія Чернігівського полку, Київського воєводства, Волині. Це дає можливість європейцям дізнатися і вживати назву нашої держави, окреслити місцевість і дізнатися про відповідні українські населені пункти.

Таким чином, на сторінках франкомовного видання «Амстердам» події історії України періоду Великої Північної війни висвітлюються з урахування загальновійськової ситуації та європейської політики. На сторінках видання регулярно висвітлювались події Великої Північної війни 1700–1721 рр., в яких змальовані українські «образи» – козацтва, гетьманів України І. Мазепи та І. Скоропадського, позначені назва «Україна» та населені пункти, що мали важливе військово-політичне значення. Інформація про наміри гетьмана І. Ма-

зепи з'являється у повідомленнях задовго до самого національно-визвольного виступу – переходу на бік шведського короля Карла XII. Це може свідчити про обізнаність джерела інформації, адже така акція утаємничувалась навіть від найближчого оточення гетьмана. На сторінках видання викладаються й можливі причини цього національно-визвольного виступу гетьмана. Все зазначене свідчить про те, що європейські читачі мали змогу вчасно й правдиво отримувати інформацію про українські справи та дії керівництва України (Гетьманщини).

Список використаної літератури:

Тут і далі цитування йде з: Історія України в книжкових пам'ятках кінця XVII – XVIII ст. З колекції Наукової бібліотеки ОНУ імені І. І. Мечникова / О. А. Бачинська, Т. В. Чухліб ; упоряд. Є. В. Бережок ; наук. ред. О. А. Бачинська ; відповід. ред. М. О. Подрезова ; бібліогр. ред. Г. В. Великодна ; пер. з фр. : Л. С. Дімова, Н. Г. Іванова, О. О. Радзиховська. – Одеса : ОНУ, 2015. – 422 с.

1. Амстердам. – № II. – 6 січня 1708 р. : Німеччина. З Лейпцига, від 26 грудня (с. 47).
2. Амстердам. – № VII. – 24 січня 1708 р. : Німеччина. З Гамбурга, від 17 січня (с. 54).
3. Амстердам. – № XXV. – 27 березня 1708 р. : 3 Риги, від 10 березня; 3 Варшави, від 10 березня (с. 64-65).
4. Амстердам. – № XXXI. – 17 квітня 1708 р. : 3 Варшави, від 31 березня (с. 67-68).
5. Амстердам. – № XLI. – 22 травня 1708 р. : 3 Варшави, від 5 травня (с. 76-77).
6. Амстердам. – № LV. – 10 липня 1708 р. : Продовження новин «Амстердама» : Витяг з листів з Саксонії від 4 липня (с. 81).
7. Амстердам. – № LXIII. – 7 серпня 1708 р. : Німеччина. З Лейпцига, від 28 липня (с. 84).
8. Амстердам. – № LXXII. – 7 вересня 1708 р. : Продовження новин «Амстердама» (с. 85).
9. Амстердам. – № LXXXIX. – 2 жовтня 1708 р. : Німеччина. З Гамбурга, від 28 вересня (с. 87).
10. Амстердам. – № LXXXIX. – 6 листопада 1708 р. : Німеччина. З Лейпцига, від 27 жовтня (с. 88).
11. Амстердам. – № LXXXIX. – 6 листопада 1708 р. : 3 Гамбурга, від 2 листопада (с. 89).
12. Амстердам. – № LXXXIX. – 6 листопада 1708 р. : Продовження новин «Амстердама» : Витяг з листів із Саксонії від 31 жовтня (с. 89).
13. Амстердам. – № СIII. – 25 грудня 1708 р. : Продовження новин «Амстердама» : Витяг з листів із Саксонії від 18 грудня (с. 96).
14. Амстердам. – № II. – 4 січня 1709 р. : Продовження новин «Амстердама» : Витяг з декількох листів від 16 листопада 1708 р.
15. Амстердам. – № III. – 8 січня 1709 р. : 3 Лейпцига, від 29 грудня 1708 р.
16. Амстердам. – № IV. – 11 січня 1709 р. : Польща. Зі Львова, від 30 грудня 1708 р.
17. Амстердам. – № VI. – 18 січня 1709 р. : Польща. З Мінська, від 16 грудня 1708 р.
18. Амстердам. – № VII. – 22 січня 1709 р. : 3 Лейпцига, від 12 січня 1709 р.
19. *Мацьків Т.* Гетьман Іван Мазепа в західноєвропейських джерелах 1687–1709 [Електронний ресурс] / Т. Мацьків. – 2-е вид., доп. – Київ ; Полтава, 1995. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/coss4/mazk.htm> (дата звернення: 25.05.2017 р.). – Загол. з екрана.
20. *Полевщикова О.* Україна на сторінках західноєвропейської преси кінця XVII – початку XVIII ст. (за матеріалами Воронцовського фонду НБ ОДУ імені І. І. Мечникова) / О. В. Полевщикова // Південь України : Четвертий міжнародний конгрес україністів (Одеса, 26-29 серп. 1999 р.) : доп. і повідомл. – Одеса, 1999. – С. 233.
21. *Шнакенбург Е.* Шляхи інформації: рух новин з Європейських країн до французького уряду на початку XVIII ст. [Електронний ресурс] / Е. Шнакенбург. – 2011. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/rizne/schnaken.htm> (дата звернення: 25.05.2017). – Загол. з екрана.

Надійшла 23.05.2017 р.

Е. А. Бачинская,

доктор исторических наук, профессор,
заведующая кафедрой истории Украины
Одесского национального университета имени И. И. Мечникова,
ул. Елисаветинская, 12, г. Одесса, 65082, Украина
тел.: (048) 723-62-87
e-mail: history@onu.edu.ua

**ИНФОРМАЦИОННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ ПЕРИОДИЧЕСКОГО
ИЗДАНИЯ «AMSTERDAM» ДЛЯ СОЗДАНИЯ «ОБРАЗА»
УКРАИНЫ НАЧАЛА XVIII ВЕКА (ИЗ ФОНДОВ НАУЧНОЙ БИБ-
ЛИОТЕКИ ОНУ)**

Аннотация

В статье рассмотрен информационный потенциал периодического франкоязычного издания «Амстердам». Установлено, что на страницах издания регулярно освещались события Великой Северной войны 1700–1721 гг., в которых иллюстрируются украинские «образы» – казачества: гетманов Украины И. Мазепы и И. Скоропадского, обозначены названия «Украина» и населенные пункты, которые имели важное военно-политическое значение. Гетман Украины И. Мазепа неоднократно фигурировал на страницах новостей, в связи с событиями 1708 г. – его национально-освободительным выступлением, в сообщениях четко определены намерения гетмана и причины его судьбоносного решения – перейти на сторону шведского короля Карла XII. Информация о намерениях гетмана появляется в сообщениях за полгода до самого перехода Ивана Мазепы на сторону Карла XII. Это может свидетельствовать об осведомленности источника информации, ведь такая акция засекречивалась даже от ближайшего окружения гетмана. На страницах издания излагаются и возможные причины этой национально-освободительной акции гетмана. Все вышеуказанное свидетельствует о том, что европейский читатель имел возможность своевременно и правдиво получать информацию об украинских делах и действиях главы Украины (Гетманщины).

Ключевые слова: газета «Амстердам», «образ» казачества, Великая Северная война 1700–1721 гг., фонды Научной библиотеки.

O. A. Bachynska,

Doctor of Historical Sciences, Professor
Head of the Department of History of Ukraine
Odessa I.I. Mechnikov National University
12, Yelysavetynska St., Odesa, 65082, Ukraine
tel.: (048) 723-62-87
e-mail: history@onu.edu.ua

**INFORMATION POTENTIAL THE PERIODICAL OF
«AMSTERDAM» FOR CREATION OF «IMAGE» OF UKRAINE
THE BEGINNINGS OF THE 18TH CENTURY (FROM FUNDS
OF THE SCIENTIFIC LIBRARY OF ODESSA I.I. MECHNIKOV
NATIONAL UNIVERSITY)**

Summary

In article is considered the information potential of the periodic French-language Amsterdam edition. It is established that on pages of the edition events of Great

Northern war of 1700-1721 in which Ukrainian “images” – the Cossacks are illustrated were regularly covered: hetman of Ukraine of I. Mazepa and I. Skoropadskyi, the names “Ukraine” and the settlements that had important Military and political importance. The Ukrainian hetman repeatedly appeared on the news pages, in connection with the events of 1708 – his national liberation speech; the reports clearly defined the hetman’s intentions and the reasons for his fateful decision – to go over to the side of the Swedish king Karl XII. Information on intentions of the hetman appears in messages for half a year before the transition of Ivan Mazepa to the side of Karl XII. It can demonstrate awareness of a source of information; such action was coded even from the immediate environment of a getman. On the pages of the publication, the possible reasons for this national-liberation action of the hetman are also set forth. All above demonstrates that the European reader had an opportunity in due time and to truthfully obtain information on the Ukrainian affairs and actions of the head of Ukraine (Hetmanate).

Key words: “Amsterdam” newspaper, “image” of the Cossacks, Great Northern War of 1700-1721, funds of Scientific Library.

Referenses

- Tut i dali tsytuvannia ide z: *Istoriia Ukrainy v knyzhkovykh pamiatkakh kintsia 17-18 st. Z koleksii Naukovoï biblioteky Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnykova [History of Ukraine in book monuments of the end of the XVII-XVIII centuries. From a collection of the Scientific library of Odessa I.I. Mechnikov National University]*. Odessa, 2015, 422 p.
- [1] *Amsterdam [Amsterdam]*. No 2. 6 sichnia 1708 r.: Nimechchna. Z Leiptysha, vid 26 hrudnia [On January 6, 1708 Germany. From Leipzig, of December 26]. P. 47.
 - [2] *Amsterdam [Amsterdam]*. No 7. 24 sichnia 1708 r.: Nimechchna. Z Hamburha, vid 17 sichnia [On January 24, 1708 Germany. From Hamburg, of January 17]. P. 54.
 - [3] *Amsterdam [Amsterdam]*. No 25. 27 bereznia 1708 r.: Z Ryhy, vid 10 bereznia; Z Varshvy, vid 10 bereznia [March 27, 1708. From Riga, of March 10; From Warsaw, of March 10]. PP. 64-65.
 - [4] *Amsterdam [Amsterdam]*. No 31. 17 kvitnia 1708 r.: Z Varshvy, vid 31 bereznia [April 17, 1708: From Warsaw, of March 31]. PP. 67-68.
 - [5] *Amsterdam [Amsterdam]*. No 41. 22 travnia 1708 r.: Z Varshvy, vid 5 travnia [May 22, 1708: From Warsaw, of May 5]. PP. 76-77.
 - [6] *Amsterdam [Amsterdam]*. No 55. 10 lypnia 1708 r.: Prodovzhnnia novyn “Amsterdama”: Vytiah z lystiv z Saksonii vid 4 lypnia [July 10, 1708 Continuation of news Amsterdam: Excerpt from letters from Saxony of July 4]. P. 81.
 - [7] *Amsterdam [Amsterdam]*. No 63. 7 serpnia 1708 r.: Nimechchna. Z Leiptysha, vid 28 lypnia [On August 7, 1708 Germany. From Leipzig, of July 28]. P. 84.
 - [8] *Amsterdam [Amsterdam]*. No 72. 7 veresnia 1708 r.: Prodovzhnnia novyn “Amsterdama” [September 7, 1708 Continuation of news of Amsterdam]. P. 85.
 - [9] *Amsterdam [Amsterdam]*. No 79. 2 zhovtnia 1708 r.: Nimechchna. Z Hamburha, vid 28 veresnia [On October 2, 1708 Germany. From Hamburg, of September 28]. P. 87.
 - [10] *Amsterdam [Amsterdam]*. No 89. 6 lystopada 1708 r.: Nimechchna. Z Leiptysha, vid 27 zhovtnia [On November 6, 1708 Germany. From Leipzig, of October 27]. P. 88.
 - [11] *Amsterdam [Amsterdam]*. No 89. 6 lystopada 1708 r.: Z Hamburha, vid 2 lystopada [November 6, 1708 From Hamburg, on November 2]. P. 89.
 - [12] *Amsterdam [Amsterdam]*. No 89. 6 lystopada 1708 r.: Prodovzhnnia novyn “Amsterdama”: Vytiah z lystiv z Saksonii vid 31 zhovtnia [November 6, 1708 Continuation of news Amsterdam: Excerpt from letters from Saxony of October 31]. P. 89.
 - [13] *Amsterdam [Amsterdam]*. No 103. 25 hrudnia 1708 r.: Prodovzhnnia novyn “Amsterdama”: Vytiah z lystiv z Saksonii vid 18 hrudnia [December 25, 1708 Continuation of news Amsterdam: Excerpt from letters from Saxony of December 18]. P. 96.
 - [14] *Amsterdam [Amsterdam]*. No. 2. 4 sichnia 1709 r.: Prodovzhnnia novyn “Amsterdama”: Vytiah z dekilkokh lystiv vid 16 lystopada 1708 r. [January 6, 1709 Continuation of news Amsterdam: Excerpt from letters from Saxony of November 16, 1708].

- [15] *Amsterdam [Amsterdam]*. 8 sichnia 1709 r.: Z Leiptysha, vid 29 hrudnia 1708 r. [January 8, 1709 From Leipzig, of December 29, 1708]. No 3.
- [16] *Amsterdam [Amsterdam]*. 11 sichnia 1709 r.: Polsha. Zi Lvova, vid 30 hrudnia 1708 r. [January 11, 1709: Poland. From Lviv, of December 30, 1708]. No 4.
- [17] *Amsterdam [Amsterdam]*. 18 sichnia 1709 r.: Polsha. Z Minska, vid 16 hrudnia 1708 r. [January 18, 1709: Poland. From Minsk, of December 16, 1708]. No 6.
- [18] *Amsterdam [Amsterdam]*. 22 sichnia 1709 r.: Z Leiptysha, vid 12 sichnia 1709 r. [January 22, 1709 From Leipzig, of January 12, 1709]. No 7.
- [19] Matsiv T. Hetman Ivan Mazepa v zakhidnoevropeiskykh dzhrelakh 1687-1709 [The hetman Ivan Mazepa in the Western European sources of 1687-1709]. Kyiv; Poltava, 1995. Available at: <http://litopys.org.ua/coss4/mazk.htm>.
- [20] Polevshchukova O. Ukraina na storinkakh zakhidnoevropeiskoi presy kintsia 17 – pochatku 18 st. (za materialy Vorontsovskoho fondu Naukovoï biblioteki Odeskoho derzhvnoho universytetu imeni I. I. Mechnykova) [Ukraine on pages of the Western European press of the end of 17th – the beginnings of the 18th century. (On materials of the Vorontsovsky fund of Scientific library of Odessa I.I. Mechnikov State University)]. *Chetvertyi mizhnarodnyi konhres ukrainistiv [Fourth International Congress of Ukrainian Studies]*. Odesa, 1999, p. 233.
- [21] Shnakenburh E. Shliakhy informatsii: rukh nuvyn z Yevropeiskykh okrain do frantsuzkoho uriadu na pochatku 18 st. [Ways of information: the movement of news from the European suburbs to the French government at the beginning of the 18th century.]. 2011. Available at: <http://litopys.org.ua/rizne/schnaken.htm>